

Forslag til Natura 2000-plan 2009-2015

Skånsø og Tranemose

Natura 2000-område nr. 61

Habitatområde H54

.....
MILJØMINISTERIET

Miljøcenter Ringkøbing

Kolofon

Titel:

Forslag til Natura 2000-plan 2009-2015. Skånsø og Tranemose.
Natura 2000-område nr. 61
Habitatområde H54

Emneord:

Habitatdirektivet, Miljømålsloven, målsætninger, indsatsprogram,
Natura 2000-planer, Skånsø, Tranemose.

Udgiver:

Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen

Ansvarlig institution:

Miljøcenter Ringkøbing
Holstebrovej 31
6950 Ringkøbing
www.blst.dk

Copyright:

By- og Landskabsstyrelsen, Miljøministeriet

Sprog:

Dansk

År:

2009

ISBE nr.

978-87-7091-183-2

ISBN nr.

978-87-7091-184-9

Dato:

Forsidefoto: Udsigt over Skånsø

Fotograf: Peter Bundgaard

Resume:

Forslag til Natura 2000-plan for Skånsø og Tranemose (nr. 61). Natura 2000-planen skal sikre gunstig bevaringsstatus for områdets udpegede arter og naturtyper. Området og truslerne mod de udpegede naturtyper og arter beskrives, og der fastlægges målsætninger og indsatser for naturtyperne og arterne. Der foretages en strategisk miljøvurdering af planen.

Må citeres med kildeangivelse.

Indhold

Forord	4
Natura 2000-planlægning	5
<i>Natura 2000-planen er bindende for myndighederne</i>	6
Områdebeskrivelse	6
Trusler mod områdets naturværdier	8
Igangværende pleje og genopretning	8
Tilstand og bevaringsstatus/prognose	8
<i>Vurdering af tilstand</i>	9
<i>Vurdering af bevaringsstatus/prognose</i>	10
Målsætning	12
<i>Overordnet målsætning for Natura 2000-området</i>	12
<i>Konkrete målsætninger for naturtyper og arter</i>	14
<i>Modstridende interesser</i>	14
Indsatsprogram	14
<i>Generelle retningslinjer</i>	15
<i>Konkrete retningslinjer</i>	15
<i>Forslag til virkemidler</i>	16
Sammenhæng og synergi med vandplan	16
Strategisk miljøvurdering	16
Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning	18
Bilag 2. Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler	19
Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver	20
Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen	23

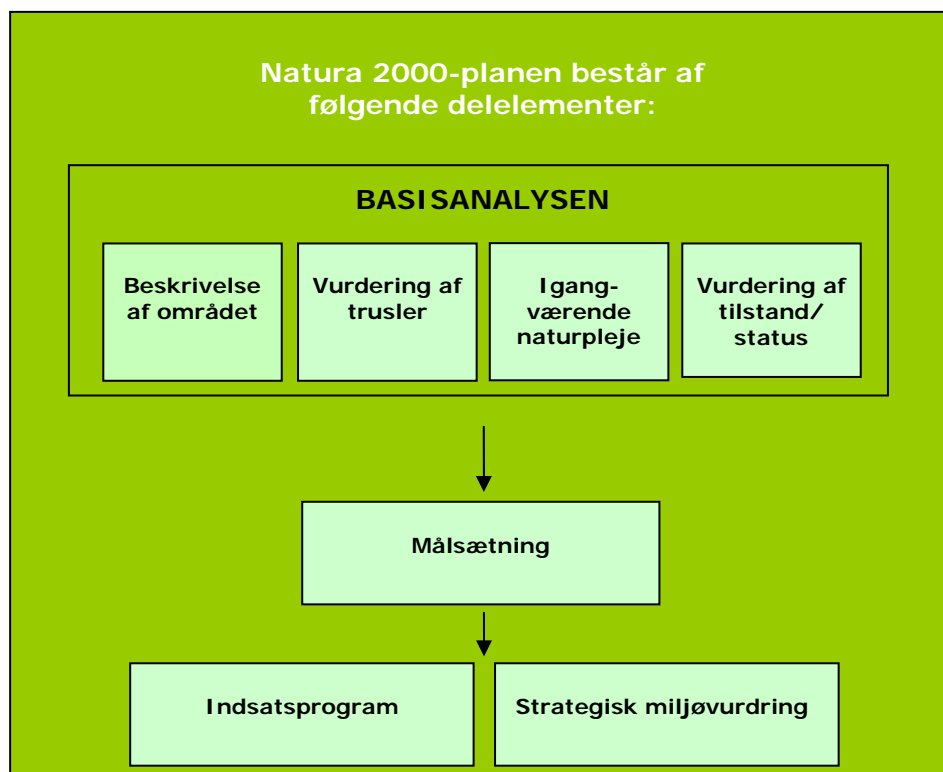
Forord

Natura 2000-planlægning

EU's Natura 2000-direktiver (Fuglebeskyttelses- og Habitatdirektiverne) forpligter Danmark til at gøre den nødvendige indsats for at sikre eller genoprette en række sjældne, truede eller karakteristiske naturtyper og arter. Gennem en målrettet indsats i de udpegede Natura 2000-områder bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og dens mangfoldighed.

Med henblik på at prioritere den nødvendige indsats udarbejder staten en Natura 2000-plan, der dækker hvert af de udpegede beskyttelsesområder. Natura 2000-planen er en sammenfattende plan, som både indeholder Natura 2000-skovplan for de skovbevoksede fredskovpligtige arealer og Natura 2000-plan for øvrige områder. Skov- og Naturstyrelsen er ansvarlig for de dele af den sammenfattende Natura 2000-plan, som vedrører skovbevoksede fredskovpligtige arealer. By- og Landskabsstyrelsen er ansvarlig for de øvrige dele af planen.

Planen omfatter "udpegningsgrundlaget", dvs. de naturtyper og arter, som området er udpeget for. Natura 2000-planens indhold er vist i figur 1.

Figur 1. Opbygning af en Natura 2000-plan.

Natura 2000 plan

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende, således at alle myndigheder i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt skal lægge Natura 2000-planen til grund. Planen forventes vedtaget i 2010, hvorefter kommunerne og Skov- og Naturstyrelsen udarbejder bindende handleplaner, som skal sikre gennemførelsen af Natura 2000-planen. Direkte statslig opfølgning i form af bekendtgørelser o.l. sker dog på grundlag af Natura 2000-planen. Offentlige lodsejere kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i deres drifts- og plejeplaner.

Planens målsætninger er bindende og skal desuden anvendes ved konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 408 af 1. maj 2007 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner grundlag for områdets handleplan og eventuelle drifts- og plejeplaner.

Natura 2000-planen koordineres med vandplanen for hovedvandopland Limfjorden og bliver ligesom denne revideret hvert 6. år. De dele af Natura 2000-planen, der vedrører skovbevoksede fredskovspligtige arealer, revideres dog kun hvert 12. år.

Områdebeskrivelse

Natura 2000-området har et areal på 84 ha og afgrænses som vist på bilag 1. Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H54. På [By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside \(www.blst.dk/Natura2000plan\)](http://www.blst.dk/Landskabsstyrelsens_hjemmeside) samt i figur 2 og bilag 2 er der angivet hvilke naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 54		
Naturtyper:	Lobeliesø (3110) Brunvandet sø (3160) Våd hede (4010) Tør hede (4030)	Tidvis våd eng (6410) Højmose (7110) Tørvelavning (7150)

Natura 2000-området er beliggende nordvest for Vinderup på kanten af israndslinjen og er opbygget af senglaciale smeltvandssedimenter, der er fattige på næring og kalk. Området består af 57,5 ha landareal og 26,5 ha søareal. Heraf er 14 ha nedbrudt højmose, som ligger hen som sekundær brunvandet sø opstået ved tørvegravning.

Den sydlige del af området består af Skånsø omgivet af lysåbne na-
Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen

Natura 2000 plan

turtyper og plantage mens den nordlige del består af nedbrudt høj-mose (Tranemose) med omgivende hede og plantage. De to delområder er ret forskellige og behandles her hver for sig.

Skånsø-området

Natura 2000-områdets eneste større sø, Skånsø (12,5 ha), er dannet i et dødishul og det topografiske opland er kun ca. 110 ha. Oplandet er domineret af plantage samt våd og tør hede samt mindre arealer med tørvelavning. Skånsø er kortlagt som lobeliesø med forekomster af karakterarterne sekshannet bækarve, sortgrøn brasenføde, strandbo og tvepibet lobelie. Alle arterne forekommer almindeligt til hyppigt i søen. På den tidvis tørre bredzone vokser der krybende ranunkel og fin bunke. I tørvelavninger i umiddelbar nærhed af søen vokser der liden ulvefod samt liden og rundbladet soldug. Våd hede findes særligt øst og nord for søen, hvor der er en del opvækst af træer og buske.

Indsæt billede

Skånsø, en af Danmarks få lobeliesøer. Foto: Miljøcenter Ringkøbing

Tranemose-området

Tranemose er en af resterne af et tidligere meget stort mosekompleks vest for Flyndersø. Mosen fremstår i dag i meget ringe tilstand forårsaget af dårlige hydrologiske forhold. I midten af mosen findes en sekundær brunvandet sø dannet i forbindelse med tørvegravning omkring århundredeskiftet. Også i arealerne omkring søen er der gravet eller skrabet tørv. Et mindre antal målinger med tørvestikker har vist, at tykkelsen af resterende tørv typisk er omkring 0,4-0,8 m men at der også findes mindre områder hvor tørv er helt bortskrabt. Den maksimale tørvedybde er ukendt. Tørv består af *Sphagnum* tørv i forskellige grader af omsætning og indikerer, at området, ligesom den nærliggende Rønbjerg Mose, tidligere har været en aktiv højmoser. Oplandet til den nedbrudte højmoser i Tranemose er ca. 135 ha. I oplandet findes arealer med tør hede, tør hede under tilgroning med buske og træer samt plantage. Der findes mindre områder med jord i omdrift samt 4 småsøer.

Undervandsvegetationen er ret artsfattig i den brunvandede sø i Tranemose, og den domineres helt af tørvemosser. På sigt vil søen som en naturlig succession gro til med tørvemosser. Dette er en langsom, men naturlig proces, der vil betyde, at flere af de nuværende arter vil forsvinde igen. Søen vil således set i et meget langt tidsperspektiv vokse til og forsvinde til fordel for regeneration af hængesæk og sekundær aktiv højmoser.

Inden for Natura 2000-området er der ingen fredede områder. Alle arealer indenfor området er privatejede. Under 2,5 % er ikke beskyttet af § 3 lovgivningen, enten som hede, mose eller sø.

Natura 2000 plan

I basisanalyserne for Natura 2000-området Skånsø og Tranemose findes der en mere detaljeret gennemgang af arterne og naturtyperne på områdets udpegningsgrundlag. [Se By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside.](#)

Natura 2000-området ligger i Holstebro Kommune og indenfor vandplanområdet hovedvandopland Limfjorden.

Trusler mod områdets naturværdier

Arealreduktion/fragmentering. Arealerne med våd og tør hede er formindsket ved tilgroning med træer og buske. Heden er delt op i mindre lysåbne arealer i de skovprægede og tilgroede dele af hederne.

Næringsstofbelastning. Næringsstofbelastning med kvælstof fra luften overskrider laveste tålegrænse for alle naturtyper på udpegningsgrundlaget. For højmose/nedbrudt højmose og tørvelavning er også højeste tålegrænse overskredet. Næringsstofbelastning kan føre til, at Skånsø på længere sigt får reduceret sigtddybde, så dækningsgraden af grundskudsplanter i søen enten forsvinder eller reduceres.

Tilgroning. En del hedearealer med tør og våd hede og tørvelavning er tilgroet med især skovfyr og bjerg-fyr. Andre arealer er under tilgroning med bjerg-fyr, bævreasp og birk. En effekt af tilgroning er forsurening af Skånsø pga. udvaskning af stoffer fra ufuldstændig omsætning af nåle fra nåletræer, der vokser omkring søen.

Uhensigtsmæssig hydrologi. Unaturlige vandstandsforhold, i form af afvandingsgrøfter, er en trussel for højmose/nedbrudt højmose og en del af de våde heder ved Skånsø.

Invasive arter. Se under tilgroning.

Igangværende pleje og genopretning

På omkring 2 ha i området er der indgået aftale om miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ). På hedearealerne omkring Tranemose er der foretaget trærydning, men uden at det fældede materiale er blevet fjernet. I de nærmeste omgivelser af Skånsø bliver opvækst ryddet. Udover de nævnte tiltag, er der ikke kendskab til hverken pleje eller genopretning.

Tilstand og bevaringsstatus/prognose

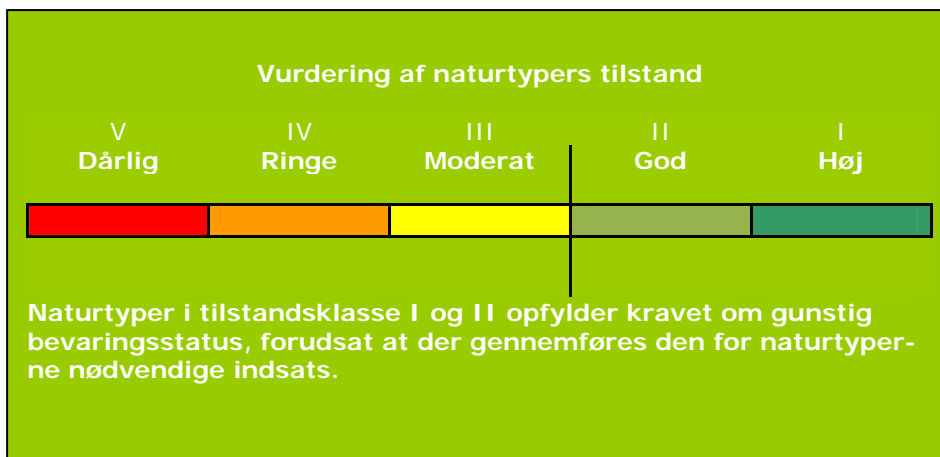
Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen

For nogle naturtyper er der udviklet et system til vurdering af den enkelte naturtypes *tilstand*, som er et udtryk for typens aktuelle naturindhold og en række andre målbare faktorer.

Bevaringsstatus for naturtyper og arter er derimod en vurdering af, hvordan deres tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen og i de trusler, der eksisterer i dag. Der er således tale om en *prognose* for arternes og naturtypernes udviklingsretning. I de følgende afsnit er der nærmere beskrevet tilstand og bevaringsstatus/prognose for områdets naturtyper og arter.

Vurdering af tilstand

Der er foretaget en vurdering af tilstanden i 23 lysåbne naturtyper og 10 skovtyper. Naturtyperne er kortlagt i dels basisanalyserne, dels i en efterfølgende kortlægning. Desuden er tilstanden vurderet for udvalgte forekomster af 5 søtyper. Vurderingen bygger på et system, der inddeler forekomster af Habitatdirektivets naturtyper i 5 tilstandsklasser (figur 2), hvor I (høj) er bedst og V (dårlig) er værst. Som led i beregningen af tilstanden beregnes både et artsindeks, baseret på indholdet af plantearter i en cirkel med radius på 5 m og et strukturindeks, baseret på vegetationshøjden, opvækst af vedplanter, forekomst af drængrøfter m.m.

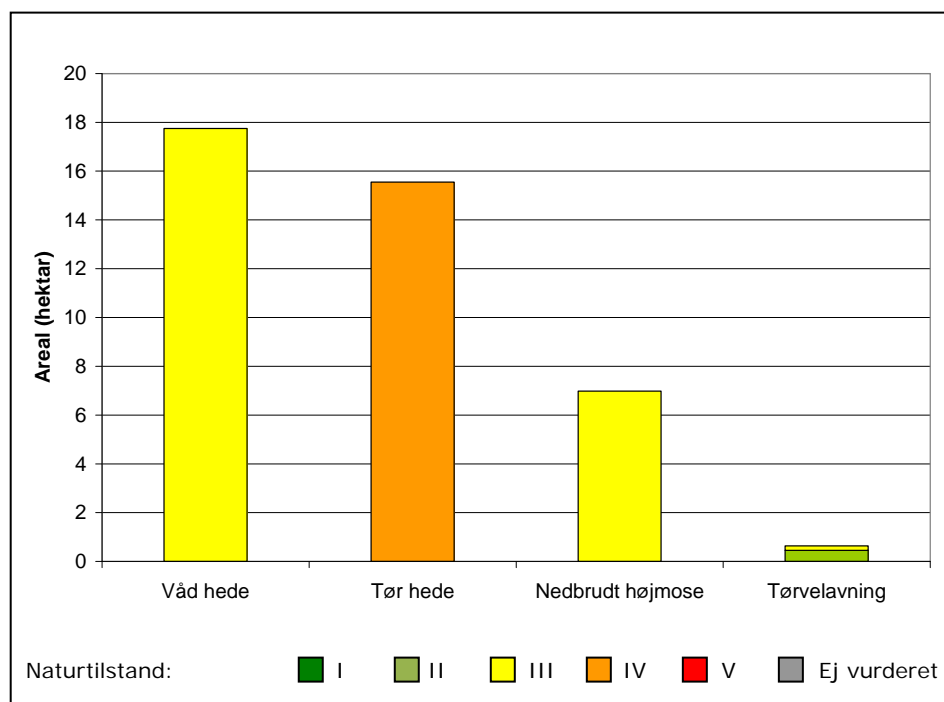

Figur 2. Tilstandsklasser for naturtyper.

Strukturindeks og artsindeks sammenevjes til et samlet udtryk for natur/skovtilstanden på arealet. Et højt strukturindeks kombineret med et lavt artsindeks viser, at naturarealet har forudsætninger for et højt naturindhold, men at de karakteristiske arter ikke er til stede. Et højt artsindeks kombineret med et lavt strukturindeks kan anvendes som et redskab til at lokalisere artsrige forekomster med et stort behov for pleje eller anden indsats.

Natura 2000 plan

I figur 4 er vist naturtilstanden for Natura 2000-områdets naturtyper. I området findes der 4 småsøer på under 5 ha som alle er tilstandsvurderet, men disse er ikke medtaget i figuren.

Figur 4. Naturtilstand for de af Natura 2000-områdets naturtyper, som er tilstandsvurderet.

Naturtyperne i Natura 2000-området har overvejende en moderat eller ringe naturtilstand. Dette kan henføres til en eller flere af følgende faktorer: tilgroning med træer, buske og blåtop, manglende aldersvariation i lynghede og dårlig hydrologi for de våde naturtyper.

Der er kortlagt 4 forekomster af brunvandet sø, hvoraf 3 har god eller høj naturtilstand og 1 har moderat.

Se kort med tilstandsvurdering af de enkelte forekomster i Natura 2000-området på [By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside](#) under "Se på kort".

Vurdering af bevaringsstatus/prognose

Miljømålsloven og EU's Habitatdirektiv fastsætter som et overordnet mål, at naturtyper og arter, som Natura 2000-områderne er udpeget for, skal have en gunstig bevaringsstatus. Gunstig bevaringsstatus er defineret i Habitatdirektivet (figur 4) på det biogeografiske niveau.

Gunstig bevaringsstatus

En naturtype har en gunstig bevaringsstatus, når:

- det naturlige udbredelsesområde og samlede areal med naturtypen er stabilt eller stigende
- de særlige strukturer og funktioner, der er nødvendige for typens opretholdelse på langt sigt, er til stede nu og i overskuelig fremtid
- typens karakteristiske arter har en gunstig bevaringsstatus

En art har en gunstig bevaringsstatus, når:

- den på langt sigt kan opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder
- dens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller at der er sandsynlighed herfor inden for en overskuelig fremtid
- der både nu og i fremtiden vil være tilstrækkeligt store levesteder til at bevare dens bestande

Figur 4. Definition af gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau for naturtyper og arter.

Gunstig bevaringsstatus skal dog ifølge EU's vejledning til direktivets artikel 6 også anvendes på de enkelte Natura 2000-områder, men der findes ingen retningslinjer for, hvorledes denne vurdering skal foretages. Den første Natura 2000-plan laves på grundlag af tilgængelig viden og derfor alene ud fra en prognose for de enkelte naturtyper og arters udvikling.

Prognosen for de kortlagte naturtyper er bestemt ud fra deres naturtilstand og de aktuelle trusler og inddeles i *gunstig* eller *ugunstig prognose*. Naturtyper i tilstandsklasse I (høj tilstand) eller II (god tilstand) har en gunstig prognose, hvis det vurderes, at tilstanden også kan opretholdes på langt sigt. I mange tilfælde forudsætter det, at der gennemføres den for naturtyperne nødvendige indsats i form af naturpleje, begrænsning af næringsstofftilførsel, forbedring af hydrologiske forhold m.m.

Prognosen for de øvrige naturtyper og alle arterne er baseret på den bedste tilgængelige viden. Her benyttes begreberne *vurderet gunstig*, *vurderet ugunstig* og *ukendt prognose*.

I Natura 2000-området er der foretaget følgende vurdering af prognosen for naturtyper og arter:

Prognosen er gunstig eller vurderet gunstig for:

- Ingen af naturtyperne på udpegningsgrundlaget.

Prognosen er ugunstig eller vurderet ugunstig for:

- Højmose/nedbrudt højmoser, tørvelavning, lobeliesø og brunvandet sø, og da naturtypernes højeste tålegrænser for N-

Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen

deposition er overskredet. Tørvelavn timer er endvidere påvirket af tilgroning og høj mose/nedbrudt høj mose af dårlig hydrologi.

- Tør hede og våd hede, da naturtypernes laveste tålegrænser for N-deposition er overskredet. Naturtyperne er endvidere fragmenterede og præget af tilgroning. Herudover er våd hede påvirket af dårlig hydrologi.

Prognosen er ukendt for:

- Tidvis våd eng som ikke er kortlagt i området.

Målsætning

Det overordnede mål er at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør udpegningsgrundlaget i de enkelte Natura 2000-områder (jf. dog nedenfor om eventuelle modstridende interesser).

Der opstilles en **overordnet målsætning** for området. Den overordnede målsætning angiver det overordnede sigte for, hvorledes området skal udvikle sig både for at sikre områdets integritet og en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper. Målsætningen skal endvidere fremhæve de naturtyper og arter, der udgør den største arealandel af området, og endelig fremhæves forekomster af naturtyper og arter, der har stor vigtighed på nationalt og/eller biogeografisk niveau. En vurdering af denne betydning foretages efter følgende kriterier:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få forekomster
- Truede naturtyper og arter
- Særlige danske ansvarsområder

Der opstilles desuden mere **konkrete målsætninger**, der fastlægger de langsigtede mål for udviklingen i areal og tilstand for de enkelte naturtyper og arters levesteder. Målfastsættelsen tager udgangspunkt i den tilstand, som er vurderet for naturtyper og arters levested efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er udviklet et sådant system, skal gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes på baggrund af bedste faglige viden.

Målsætningerne rækker ud over 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold. Målsætningerne afspejler desuden en afvejning af eventuelle modstridende interesser efter retningslinjer angivet i By- og Landskabsstyrelsen 2007: "Natura 2000-retningslinjer for målfastsættelse og indsatsprogram".

Overordnet målsætning for Natura 2000-området

Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen

Skånsø-området

Det overordnede mål for Skånsø-området er, at lobeliesøen Skånsø sikres en god vandkvalitet, herunder at undervandsvegetationen fortsat domineres af grundskudsplanter. De våde heder og tørvelavninger omkring Skånsø prioriteres højt. Naturtypernes areal øges ved at forbedre hydrologien i området og forekomsterne sikres den mest hensigtsmæssige pleje/drift.

Tranemose-området

Genopretning af nedbrudt højmose i Tranemose prioriteres højt. Den sekundære brunvandede sø i Tranemose nedprioriteres derfor på sigt til fordel for højmose, men sikres i sin resterende levetid en god vandkvalitet, der er forenelig med bevaring af naturtypen, og dermed kan danne grundlag for naturlig succession mod hængesæk og højmose. De omgivende tørre heder sikres en god - høj naturtilstand. Naturtyperne plejes og der bør skabes bedre sammenhæng mellem forekomsterne. Tør hede er truet af fragmentering grundet tidligere hedeblader mange steder nu har krat- eller skovkarakter. En del af disse områder kan ryddes for træer og buske med henblik på udvidelse af arealet med tør hede.

Natura 2000-områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder.

Baggrund for den overordnede målsætning

I N61 er der speciel fokus på højmose/nedbrudt højmose, lobeliesø, fugtig tørvelavning, og våde dværgbusksamfund (våd hede).

Skånsø

Lobeliesøen Skånsø udgør en stor del af den sydlige del af Natura 2000-området. Vandkvaliteten er god og søen rummer en naturtypekarakteristisk vegetation med flere sjældne arter. Området omkring Skånsø rummer flere mindre partier med tørvelavninger med forekomster af liden ulvefod og soldug, arter hvis eksistens kan trues af dårlig hydrologi, eutrofiering og tilgroning. Våd hede er en truet naturtype og derfor bør der lægges vægt på at sikre naturtypen en god tilstand og udvide naturtypens areal såfremt de naturgivne forhold muliggør dette.

Tranemose: Aktiv højmose er på N2000-områdets udpegningsgrundlag, men er ikke kortlagt i området. De våde partier i Tranemose er kortlagt som nedbrudt højmose og genopretning af højmose skal prioriteres højt. Naturtypen brunvandet sø som forekommer i Tranemose skal betragtes som sekundær naturtype opstået på grund af tørvegravning og skal på sigt nedprioriteres til fordel for genopretning af højmose. Forhold som betinger en udtørring af nedbrudt højmose,

elimineres, således at der igen opstår aktiv tørvedannelse hvor der nu er nedbrudt højmoser. Områdets tørre heder er reduceret væsentligt i areal pga. tilgroning i nyere tid og lyngen fremstår i dag gammel og med lav aldersvariation på grund af manglende hedepleje. En udvidelse af hedearealet vil forbedre grundlaget for de tilknyttede dyre- og plantearter.

Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

Der opstilles følgende konkrete målsætninger for naturtyper og arter i Skånsø og Tranemose:

- *Naturtyper og arter skal have en gunstig bevaringsstatus.*
- *For naturtyper og for arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse I eller II og gunstig prognose skal udviklingen i deres areal og tilstand være stabil eller i fremgang.*
- *For naturtyper og arters levesteder, der er vurderet til naturtilstandsklasse III-V og/eller ugunstig prognose skal udviklingen i deres naturtilstand være i fremgang, således at der opnås naturtilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed dertil. Det samlede areal af naturtypen/levestedet skal være stabilt eller i fremgang, hvis naturforholdene tillader det. Aktiv højmoser genoprettes i Tranemose. Arealet med våd hede udvides såfremt arealet er begrænset af forhold som har udtørret arealerne og tilgroning.*
- *For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem og/eller med en ukendt prognose er målsætningen gunstig bevaringsstatus.*
- *Naturtypeforekomster i artsklasse I målsættes til tilstandsklasse I og skal søges udvidet/sammenkædet, hvis de naturgivne forhold gør det muligt.*

Modstridende interesser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype kan indebære en nedprioritering af en anden naturtype eller art, og det er nødvendigt at foretage et valg.

På sigt kan der opstå modstridende interesser i forhold til at genoprette højmoser på bekostning af brunvandet sø, nedbrudt højmoser og tør heder. Brunvandede søer vil ved naturlig succession kunne udvikle sig til hængesæk og højmoser, og her vurderes det, at det er acceptabelt at hele arealet af brunvandet sø på sigt udvikler sig mod højmoser. Ligeledes prioriteres højmoser frem for tør heder. Våd heder i både den kontinentale og atlantiske region har nationalt haft stor tilbagegang og skal prioriteres frem for tør heder. Dette skal også ses i lyset af at området rummer potentiale for at udvide tør heder.

Indsatsprogram

Indsatsprogrammet beskriver indsatsen i den første planperiode 2010-2015 (for skovbevoksede fredskovspligtige arealer dog frem til Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen

2021).

Indsatsprogrammet er baseret på sigtelinjerne for indsatsen i 1. planperiode, som er beskrevet i bilag 3 og i nedenstående retningslinjer.

Indsatsprogrammet består af en række **generelle retningslinjer**, som skal sikre den eksisterende naturtilstand. De generelle retningslinjer gælder for alle arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, og den nødvendige indsats vil efterfølgende blive konkretiseret i de kommunale/statslige handleplaner.

Indsatsprogrammet består desuden af en række **konkrete retningslinjer**, som skal sikre små naturarealer, ubeskyttede naturarealer og særligt truede arter og naturtyper. De konkrete retningslinjer giver en nærmere beskrivelse af den indsats, som i disse særlige tilfælde skal indarbejdes i de kommende handleplaner.

Indsatsprogrammet indeholder ikke bindende krav til kommunernes, Skov- og Naturstyrelsens eller statslige lodsejeres brug af de virkemidler og tiltag, som skal sikre den nødvendige indsats. Virkemidler og tiltag prioriteres og konkretiseres i handleplanerne eller i andre opfølgende tiltag.

Indsatsprogrammet for Natura 2000-området omfatter nedenstående generelle og konkrete retningslinjer, som tillige er vist oversigtligt i bilag 2.

Generelle retningslinjer

Sigtelinje 1. Areal og tilstand af udpegede naturtyper og levesteder for udpegede arter må ikke gå tilbage eller forringes.

- 1.1 *Reduktion af kvælstofdeposition på områdets habitatnaturtyper forventes at ske gennem en kommende ændring af husdyrgodkendelsesloven jf. regeringsudspillet Grøn Vækst, april 2009. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til typerne reduceres, herunder fra dræntilløb, dyrkede marker, overfladevand, spildevand og fodring. For marine naturtyper, større søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.*
- 1.2 *Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi på arealer med lobeliesø, brunvandet sø, våd hede, højmose/nedbrudt højmose og tørvelavning.*
- 1.3 *De terrestriske naturtyper skal sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.*

Konkrete retningslinjer

Sigtelinje 2. Små og fragmenterede habitatnaturtyper og levesteder

Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen

Natura 2000 plan

for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.

2.1 *Tør hede øges med op til 8 ha.*

Sigtelinje 3. Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

3.1 *Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, skal sikres mod ødelæggelse.*

Sigtelinje 4. Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper og arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.

4.1 *For Natura 2000-området drejer dette sig om naturtyperne højmose/nedbrudt højmose ved Tranemose og våd hede ved Skånsø. Ved både Tranemose og Skånsø er genopretning af naturlig hydrologi og reduktion af atmosfærisk N-deposition vigtige for at målene nås. Ved Skånsø øges arealet med våd hede med op til 4 ha såfremt de naturgivne forhold muliggør dette.*

Forslag til mulige virkemidler

Kommunerne, Skov- og Naturstyrelsen og statslige lodsejere/myndigheder udarbejder handleplaner, vælger virkemidler og foretager den konkrete forvaltning indenfor rammerne af indsatsprogrammet. Mulige virkemidler nævnt i bilag 2 skal derfor betragtes som eksempler på, hvorledes indsatsprogrammet kan gennemføres.

Sammenhæng og synergi med vandplan

De kommende vandplaner bidrager til at løfte indsatsen med hensyn til forbedret vandkvalitet, herunder reduktioner i tilførslen af næringsstoffer og håndteringen af miljøfremmede stoffer i større søer, vandløb, fjorde og kystvande. Vandplanerne vil derudover bidrage til at sikre kontinuitet i vandløb. En nærmere beskrivelse af konkrete sammenhænge og synergier med den vandplan, der omfatter dette Natura 2000-område, afventer færdiggørelsen af vandplanforslaget.

Strategisk miljøvurdering

I medfør af lov nr. 316 af 5. maj 2004 skal der foretages en miljøvurdering af planer og programmer, der omhandler fysisk

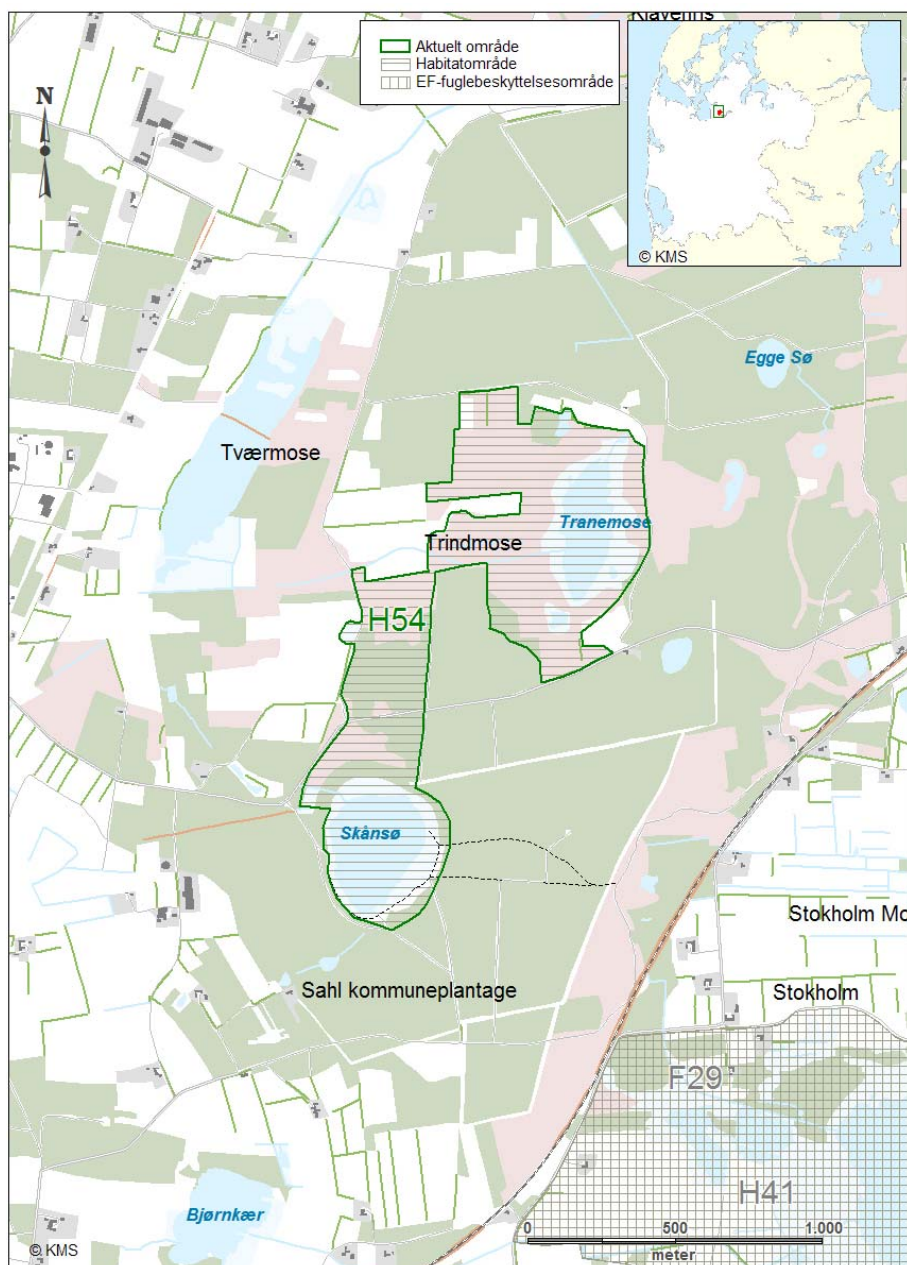
Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen

Natura 2000 plan

planlægning og arealanvendelse, eller som kan påvirke et internationalt beskyttelsesområde væsentligt.

I bilag 4 er der udarbejdet en miljørapport, der belyser konsekvenserne ved at gennemføre Natura 2000-planen for område nr. 61.

Bilag 1. Kort over Natura 2000-områdets placering og afgrænsning

Natura 2000-områdets afgrænsning. Natura 2000-området består af habitatområde H54 (vandret skravering). Andre Natura 2000-områder er vist med grå afgrænsning og skravering.

Bilag 2 - Opsummering af Natura 2000-planen og mulige virkemidler

Natura 2000-område: 61 Skånsø og Tranemose

Habitatområde: 54 Skånsø og Tranemose

Udpegningsgrundlag:	Areal:	Bevaringsprognose:	Langsigtet mål:
3110 Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller (lobeliesøer)	12,5 Ha	Vurderet Ugunstig	Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler:
		1	2	3	4	
Grøftning og dræning	Forbedring af hydrologi	☒	☐	☐	☐	Afskæring af dræn og grøfter
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Administrative retningslinjer
Forsuring	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Rydning af vedplanter

Natura 2000-område: 61 Skånsø og Tranemose

Habitatområde: 54 Skånsø og Tranemose

Udpegningsgrundlag:

Areal:

Bevaringsprognose:

Langsigtet mål:

3160 Brunvandede søer og vandhuller

0,44 Ha

Vurderet
Ugunstig

Genopretning af gunstig status

Trussel:

Indsats:

Sigtelinje

1 2 3 4

Atmosfærisk N-deposition

Reduktion af
næringstilførsel

Mulige virkemidler:

Administrative
retningslinjer

Natura 2000-område: 61 Skånsø og Tranemose

Habitatområde: 54 Skånsø og Tranemose

Udpegningsgrundlag:

Areal:

Bevaringsprognose:

Langsigtet mål:

4010 Våde dværgbusksamfund med klokkelyst

17,7 Ha

Ugunstig

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Bemærkning	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler:	Bemærkning:
				1	2	3	4		
Uhensigtsmæssig hydrologi	Forbedring af hydrologi			☒	☐	☐	☐	Afskæring af dræn og grøfter	
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel			☒	☐	☐	☐	Administrative retningslinjer	
Tilgroning med vedplanter	Naturpleje			☒	☐	☐	☐	Rydning af vedplanter	
Invasive arter	Naturpleje			☒	☐	☐	☐	Bekæmpelse af invasive arter	
Arealreduktion/ fragmentering	Naturpleje	Rydning af tilgroede/tilplantede ikke kortlagte hedeområder med skovpræg.		☒	☐	☐	☒	Rydning af vedplanter	Udvidelse af eksisterende hedeareal

Natura 2000-område: 61 Skånsø og Tranemose

Habitatområde: 54 Skånsø og Tranemose

Udpegningsgrundlag:

Areal:

Bevaringsprognose:

Langsigtet mål:

4030 Tørre dværgbusksamfund (heder)

15,6 Ha

Ugunstig

Genopretning af gunstig status

Trussel:	Indsats:	Sigtelinje				Mulige virkemidler:	Bemærkning:
		1	2	3	4		
Atmosfærisk N-deposition	Reduktion af næringstilførsel	☒	☐	☐	☐	Administrative retningslinjer	
Tilgroning med vedplanter	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Rydning af vedplanter	
Invasive arter	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Bekæmpelse af invasive arter	
Tilgroning med græs og høje urter	Naturpleje	☒	☐	☐	☐	Hedepleje	
Arealreduktion/ fragmentering	Udvidelse af naturarealet	☐	☒	☐	☐	Etablering på §3-arealer	
Arealreduktion/ fragmentering	Naturpleje	☐	☒	☐	☐	Rydning af vedplanter	

Natura 2000-område: 61 Skånsø og Tranemose

Habitatområde: 54 Skånsø og Tranemose

Udpegningsgrundlag:

Areal:

Bevaringsprognose:

Langsigtet mål:

4030 Tørre dværgbusksamfund (heder)

15,6 Ha

Ugunstig

Genopretning af gunstig status

Trussel:

Indsats:

Sigtelinje

1 2 3 4

Manglende foryngelse af
dværgbuskvegetationen

Naturpleje

Mulige virkemidler:

Hedepleje

Habitatområde: 54 Skånsø og Tranemose

Udpegningsgrundlag:

Areal:

Bevaringsprognose:

Langsigtet mål:

6410 Tidvis våde enge på mager eller kalkrig
bund, ofte med blåtop

0 Ha

Ukendt

Bevaring eller genopretning af
gunstig status

Trussel:

Indsats:

Sigtelinje

1 2 3 4

Ingen kendte trusler

Ingen indsats i 1.
planperiode

Mulige virkemidler:

Ingen indsats i 1.
planperiode

Natura 2000-område: 61 Skånsø og Tranemose

Habitatområde: 54 Skånsø og Tranemose

Udpegningsgrundlag:

Areal:

Bevaringsprognose:

Langsigtet mål:

7110 * Aktive højmoser

0 Ha

Ukendt

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:

Indsats:

Sigtelinje

1 2 3 4

Mulige virkemidler:

Habitatområde: 54 Skånsø og Tranemose

Udpegningsgrundlag:

Areal:

Bevaringsprognose:

Langsigtet mål:

7150 Plantesamfund med næbfrø, soldug eller ulvefod på vådt sand eller blottet tørv

0,6 Ha

Ukendt

Bevaring eller genopretning af gunstig status

Trussel:

Indsats:

Sigtelinje

1 2 3 4

Atmosfærisk N-deposition

Reduktion af næringstilførsel

Mulige virkemidler:

Administrative retningslinjer

Tilgroning med vedplanter

Naturpleje

Mulige virkemidler:

Rydning af vedplanter

Natura 2000-område: 61 Skånsø og Tranemose

Bilag 3. Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver

Væsentlige naturopgaver

Miljøministeriet har udarbejdet en oversigt over væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen. Det er de opgaver, som tillægges den højeste prioritet i 1. planperiode fra 2010 til 2015:

Væsentlige naturforvaltningsmæssige opgaver i Natura 2000-planlægningen:

Danmark er ifølge Habitatdirektivet forpligtet til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger, der sikrer eller genopretter en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der udgør habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at beskytte yngle- og rasteområder for en række fuglearter.

Væsentlige trusler mod naturen

En række faktorer udgør de væsentligste trusler mod de direktivudpegede naturtyper og arter:

Næringsstofbelastning medfører markante forringelser af terrestriske naturtyper, søer, vandløb og kystnære farvande først og fremmest som følge af gødskning, afstrømning fra markarealer og kvælstofnedfald. Store mængder næringsstoffer i naturen fremmer ensartede næringskrævende artssamfund på bekostning af et alsidigt plante- og dyreliv og medfører forringede forhold for den biologiske mangfoldighed og naturtyper og arter;

Tilgroning ændrer på afgørende vis levevilkårene for en række plante- og dyrearter, herunder fuglene. Det truer også især lysåbne naturtyper som moser, enge, klitter, heder, overdrev men også egeskove ofte som følge af manglende eller utilstrækkelig drift;

Fragmentering skaber isolation af arternes bestande, hvorved de risikerer at uddø. Foruden et direkte tab af naturareal, forringes de eksisterende naturtypers tilstand og deres økologiske funktioner;

Udtørring er en vedvarende trussel mod mange våde naturtyper og de tilhørende arter som følge af en ændring i de naturlige vandforhold;

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, der spreder sig. De optager plads og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv og findes i dag på mange naturarealer;

Forstyrrelse kan være en afgørende faktor navnlig for truede og sårbare arter, der på grund af levevis og specifikke krav til levested, vil være følsomme overfor menneskelige aktiviteter.

Ofte vil truslerne påvirke i samme retning. For eksempel er tilgroning ofte en effekt af næringsstof-belastning og udtørring, tillige er presset på mange arter højt på grund af fragmentering, og det øges yderligere med forekomst af for eksempel invasive arter og menneskelig forstyrrelse.

Overordnet målsætning

Målsætningen er, at de udpegede naturtyper og arter på sigt opnår "gunstig bevaringsstatus". Der skal opstilles en langsigtet målsætning for hvert af de udpegede Natura 2000-områder.

Målsætningen rækker udover 1. planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold og i de udpegede områder som helhed.

Sigtelinjer for indsatsen i 1. planperiode

Natura 2000-planen skal under hensynstagen til den overordnede målsætning opstille konkrete retningslinjer for indsatsen i 1. planperiode for hvert enkelt beskyttelsesområde. Det kan være en indsats, som strækker sig ud over planperioden, men som skal iværksættes nu.

Opfyldelsen af Habitat- og Fuglebeskyttelses-direktivernes krav om "gunstig bevaringsstatus" er en opgave, som strækker sig over lang tid og kræver en omfattende indsats. Det er derfor nødvendigt at prioritere og målrette indsatsen i den enkelte planperiode. Den nationale prioritering af indsatsen i 1. planperiode fokuserer på at sikre naturtilstanden for udpegede naturtyper og bestandene for udpegede arter. Der vil på baggrund af naturmæssige forskelligheder være regionale forskelle i gennemførelsen af indsatsen.

Sikring af naturtilstanden af eksisterende naturarealer og arter i beskyttelsesområderne

Ifølge direktiverne skal de naturtyper og arter, der udgør områdernes udpegningsgrundlag, have en gunstig bevaringsstatus. Der er således en forpligtigelse til at sikre naturen mindst samme tilstand som ved direktivernes ikrafttræden. Dette kræver ofte en løbende driftsindsats og en vedvarende indsats mod næringsstofbelastningen på de eksisterende naturarealer for at opretholde eller genoprette dem i samme tilstand.

Sikring af de små naturarealer

De små naturarealer er ofte i dårlig naturtilstand, blandt andet fordi de er så små, at påvirkningen fra omgivende arealer har stor betydning. En udvidelse af små naturarealer indenfor beskyttelsesområderne samt eventuelt sammenkædning af arealer via spredningskorridorer og trædesten kan være nødvendig for at opretholde naturtilstanden også på længere sigt.

Sikring af naturtyper og levesteder som lovligt kan ødelægges

Der skal ske en sikring af de naturtyper og levesteder, der ikke er beskyttet mod aktiviteter, som direkte kan ødelægge dem. Det drejer sig for eksempel om skovens naturtyper og sten- og boblerev på havet. Der vil derudover være andre ikke beskyttede levesteder for visse af direktivernes arter, hvor en sikring kan være nødvendig, for eksempel for visse fuglearter.

Indsats for truede naturtyper og arter

For naturtyper og arter, hvis status på landsplan er i fare for at blive voldsomt forringet i 1. planperiode, og hvor der er en fare for, at de forsvinder fra den danske natur på sigt kan en egentlig naturgenopretningsindsats og/eller målrettet drift være nødvendig. Som eksempler på truede naturtyper og arter kan nævnes højmoser, eremit og sortterne.

Natura 2000-planlægningen fastlægger desuden retningslinjer for myndighedernes skønsmæssige beføjelser efter lovgivningen i øvrigt.

Natura 2000 og Vandrammedirektivet

Gennemførelsen af Vandrammedirektivet og vandplanerne forventes at bidrage til at imødegå nogle af ovennævnte trusler. Eksempelvis genskabes nye naturområder i ådale, og vandkvaliteten vil blive forbedret. Omfanget af synergieffekten mellem Natura 2000 og Vandrammedirektivet vil blive tydelig undervejs i planprocessen. For vandforekomster, der også er omfattet af Natura 2000-direktiverne, vil det strengeste af miljømålene være gældende.

Med målbekendtgørelsen er der fastlagt nærmere retningslinjer for fastsættelse af mål i Natura 2000-områderne og defineret en 5-trinskala for naturtilstanden i 23 lysåbne naturtyper. Et tilsvarende tilstandssystem er under udarbejdelse for de 10 skovnaturtyper og for direktivernes arter. På et senere tidspunkt vil et tilstandssystem for såvel de ferske som de marine naturtyper blive udarbejdet.

Bilag 4. Miljørapport for Natura 2000-planen

.....
MILJØMINISTERIET

Miljøcenter Ringkøbing

By- og Landskabsstyrelsen

Miljøcenter Ringkøbing
Holstebrovej 31
6950 Ringkøbing

Telefon 72 54 25 00
blst@blst.dk
www.blst.dk